

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

PROVINSIALE ASSESSERING

GRAAD 11

**EKONOMIE V1
JUNIE 2024
NASIENRIGLYNE**

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 20 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****30 PUNTE – 20 MINUTE****1.1. MEERVOUDIGEKEUSE-VRAE**

1.1.1	D - kapitaalverbeding ✓✓	
1.1.2	B - huur ✓✓	
1.1.3	D - bruto nasionale produk ✓✓	
1.1.4	B - produksie ✓✓	
1.1.5	A - Mark ekonomie ✓✓	
1.1.6	C - burokrasie ✓✓	
1.1.7	D - nasionale paaie ✓✓	
1.1.8	C - bruto binnelandse produk ✓✓	(8 x 2) (16)

1.2 PASSENDE ITEMS

1.2.1	B - die bedrag geld in rande (geldeenheid) wat 'n werker vir sy arbeid ontvang ✓	
1.2.2	G - openbare vergadering waardeur regeringsamptenare en gemeenskapslede na mense se bekommernisse en idees rakende plaaslike ontwikkeling moet luister ✓	
1.2.3	E - die vloeï van inkomste en uitgawes tussen deelnemers in die ekonomie ✓	
1.2.4	H - word gebruik om foute en weglatings in die nasionale rekeninge vas te lê met behulp van die bestedingsmetode ✓	
1.2.5	C - die meganismes wat gevolg word in die toekenning van hulpbronne, produksie en verspreiding van goedere en dienste ✓	
1.2.6	D - regeringsektor werk saam vir wins en gemeenskapsontwikkeling ✓	
1.2.7	F - Produseer 'n verskeidenheid gewasse en diereprodukte wat voedsel vir die land verskaf ✓	
1.2.8	A - Dit behels die vloeï van goedere en dienste van af die produsente na die verbruikers ✓	(8 x 1) (8)

1.3 GEE DIE TERM

1.3.1	Natuurlike hulpbronne/Grond ✓	
1.3.2	Grondstowwe ✓	
1.3.3	Uitgebreide Openbare Werke-program ✓	
1.3.4	Mark ekonomie ✓	
1.3.5	Bosbou ✓	
1.3.6	Uitvoere ✓	(6 x 1) (6)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 2: MAKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE**

2.1 Antwoord die volgende vrae

2.1.1 **Noem enige TWEE voorbeelde van semi-duursame goedere.**

- Klere en voeteware ✓
- Huishoudelike tekstiele, meubels, glasware ✓
- Motorbande, onderdele, bykomstighede ✓
- Ontspannings- en vermaaklikheidsgoedere ✓
- Diverse goedere ✓

(Aanvaar enige ander korrekte en relevante antwoord) (Enige 2 x 1) (2)

2.1.2 **Hoekom is dit belangrik vir markte om doeltreffend in 'n ekonomie te wees?**

Markdoeltreffendheid is belangrik in 'n ekonomie omdat dit;

- bevorder gesonde mededinging tussen besighede. ✓✓
- beperkende praktyke soos samespanning voorkom. ✓✓
- beskerm die verbruiker teen onbillike pryse en minderwaardige produkte. ✓✓
- bied aan alle Suid-Afrikaners gelyke geleenthede om regverdig aan die ekonomie deel te neem. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (Enige 1 x 2) (2)

2.2 **DATA RESPONS**

2.2.1 **Identifiseer 'n vlak van regering uit die inligting hierbo.**

- Sentrale / Nasionale regering. ✓ (1)

2.2.2 **Noem die ekonomiese stelsel wat Suid-Afrika tans gebruik.**

- Gemengde ekonomiese stelsel. ✓ (1)

2.2.3 **Beskryf die term kortliks *sentrale beplande ekonomie*.**

- Dit is 'n ekonomiese stelsel waarin 'n sentrale owerheid, soos 'n regering, alle ekonomiese besluite neem. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

2.2.4 Verduidelik eienaarskap as 'n kenmerk van 'n sentrale beplande ekonomie.

- Alle produksiefaktore, eiendom en besighede word deur die staat besit. ✓✓
- Produksiefaktore word aangewend tot voordeel van die samelewing as geheel eerder as vir private voordeel. ✓✓
- Die regering se direkte arbeid indiensneming soos dit goeddink. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (Enige 1 x 2) (2)

2.2.5 Hoe bevoordeel vryheid van keuse die huishoudings as verbruikers van goedere en dienste?

- Verbruikers kan by verkopers koop wat goedere teen 'n laer prys aanbied wanneer hulle vryheid van keuse het. ✓✓
- Verbruikers het dalk 'n geleentheid om die kwaliteit en hoeveelheid goedere te kies wat hulle verkies wanneer hulle koop. ✓✓
- Vryheid van keuse stel verbruikers in staat om hul behoeftes en begeertes volgens hul smaak en voorkeure te bevredig. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord.) (2 x 2) (4)

2.3 DATA RESPONS

2.3.1 Identifiseer EEN lekkasie uit die tabel hierbo.

- Invoer van goedere en dienste. ✓ (1)

2.3.2 Lys enigelement van inspuittings in die ekonomiese kringloop?

- Beleggingsbesteding ✓
- Owerheidsbesteding ✓
- Uitvoer ✓ (Enige 1 x 1) (1)

2.3.3 Beskryf kortliks die konsep Bruto Nasionale Inkomste.

- Die waarde van alle finale goedere en dienste geproduseer deur die permanente inwoners van 'n land vir 'n spesifieke tydperk. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

2.3.4 Watter effek sal inkomste wat in Suid-Afrika deur buitelanders verdien word, faktoriseer het op die ekonomiese kringloop?

- Die vloei van inkomste en uitgawes sal afneem namate geld uit die sirkulêre vloei onttrek sal word. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)

2.3.5 Bereken die BNI (A) vir Seeland. Toon ALLE berekeninge.

$$(A) = 2425\checkmark + 34\checkmark - 87\checkmark$$

$$2\ 327\checkmark$$

(4)

2.4 Bespreek die voordele van 'n sentrale beplande ekonomie.

- **Gelykheid van inkomste** ✓
 - ❖ werkers word volgens hul behoeftes betaal, wat 'n eweredige verdeling van inkomste gee. ✓✓
 - **Geen vermorsing veroorsaak deur mededinging nie** ✓
 - ❖ Mededinging mors dikwels hulpbronne as gevolg van oorproduksie. ✓✓
 - ❖ In 'n sentraal-beplande ekonomie word dit verminder aangesien daar geen mededinging vir voorsiening deur ander besighede is nie. ✓✓
 - **Staatsondernemerskap** ✓
 - ❖ Die staat is die enigste entrepreneur en geen private besigheid word toegelaat om te bedryf wat doeltreffende beplanning vir die gebruik van hulpbronne moontlik maak nie. ✓✓
 - **Volle indiensneming** ✓
 - ❖ Die staat neem al die mense van werkende ouderdom in diens en dit verhoog die lewenstandaard as die hele bevolking. ✓✓
 - **Staatsbeplanning en -beheer** ✓✓
 - ❖ Die staat beplan alle produksie en beheerverkope van verbruikersgoedere in staatsbeheerde winkels wat tot billiker pryse en beskikbaarheid van goedere lei. ✓✓
 - ❖ Die regering gebruik advertensies om mense op te voed om nie hul verbruik te beïnvloed nie. ✓✓
 - **Staatsdienste** ✓
 - Die staat verskaf al die maatskaplike dienste soos behuising, onderwys en gesondheidsorg. ✓✓
 - Die infrastruktuur van vervoer, krag en water is alles in staatsbesit. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)**
('n maksimum van 4 punte mag vir blote opnoem van feite/ voorbeelde toegeken word) (4 x 2) (8)

2.5 Hoe sal 'n toename in staatsbesteding die ekonomie beïnvloed?

- Produksie en totale aanbod in die ekonomie sal toeneem namate die regering besighede meer aansporings en infrastruktuur dienste sal voorsien, wat produksiekoste verlaag. ✓✓
- Verbruikersbesteding en totale vraag sal toeneem as gevolg van hoër maatskaplike dienste en subsidies wat deur die regering verskaf word. ✓✓

- Reële bruto binnelandse produk sal toeneem en lei tot 'n positiewe ekonomiese groei. ✓✓
- Toenemende uitgawes kan inflasiedruk en pryonstabiliteit veroorsaak as gevolg van die probleem van skaarste, aangesien aanbod dalk nie onmiddellik aan die totale uitgawes in die ekonomie voldoen nie. ✓✓
- Die lewenstandaard vir die ekonomies kwesbare kan verbeter as toegang tot basiese dienste verbeter. ✓✓
- Meer werksgeleenthede sal byvoorbeeld geskep word wanneer die regering sy besteding aan infrastruktuurontwikkelingsprojekte verhoog, wat die vlak van werkloosheid, veral vir jongmense, verlaag. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

('n maksimum van 2 punte mag vir blote opnoem van feite/ voorbeelde toegeken word)

(4 x 2) (8)

[40]

VRAAG 3: MIKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE****3.1 Beantwoord die volgende vrae.****3.1.1 Noem enige TWEE nadele van 'n gemengde ekonomie.**

- Sosio-ekonomiese probleme bestaan steeds✓
- Staatsbesteding kan te hoog wees✓
- Privaat sektor idees kan bots met regeringsidees✓
- Onbillike markpraktyke✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (2 x 1) (2)**3.1.2 Wat is die verband tussen finale verbruik deur huishoudingsen ekonomiese ontwikkeling?**

Hoe meer geld aan duursame goedere bestee word, hoe meer ontwikkel is 'n land, want duursame goedere is dikwels duur.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (1 x 2) (2)**3.2 DATA RESPONS****3.2.1 Identifiseer die vorm van vergoeding vir natuurlike hulpbronne op die grafiek hierbo.**

- Ekonomiese huur. ✓ (1)

3.2.2 Noem die eienskap van natuurlike hulpbronne wat verband hou met die hoeveelheid daarvan.

- Aanbod van natuurlike hulpbronne is beperk.✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (1)

3.2.3 Brbeskryf byvoorbeeld die term produksiefaktore.

Produksiefaktore is hulpbronne (insette) wat gebruik word om goedere te produseer en dienste.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2)**3.2.4 Wat is verhouding tussen die vergoeding van natuurlike hulpbronne en hul nabyheid aan markte?**

- Hoe nader die grond aan markte is, hoe duurder word dit.✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (2)

3.2.5 Hoe dra natuurlike hulpbronne by tot industrialisering van die Suid-Afrikaanse ekonomie?

- Natuurlike hulpbronne word deur die primêre sektor ontgin en ontgin Met die doel om goedere en dienste te produseer. ✓✓
- Produksie in die sekondêre sektor hang ook grootliks af van die sukses van die primêre sektor. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (2 x 2) (4)

3.3 DATA RESPONS

3.3.1 Identifiseer 'n voorbeeld van kapitaalgoedere uit die inligting hierbo.

- rekenaarsagteware✓
- rekenaartoerusting✓
- konstruksie werke✓

(1)

3.3.2 Dui die vergoeding vir kapitaal aan.

- Rente✓

(1)

3.3.3 Beskryf die term kortliks *kapitaalsvorming*.

- 'n Toename in 'n land se kapitaalvoorraad waar geld bestee word meer oor die bou van meer kapitaalbronne. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (2)

3.3.4 Skets die belangrikheid van spaar virdie skepping van kapitaalgoedere.

Die geld vir die aankoop van kapitaalgoedere word verkry uit besparings wat deur verbruikers in die finansiële sektor geskep word, en dra by tot die beskikbaarheid van surplusfondse in die ekonomie. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (2)

3.3.5 Hoekom is kapitaalsvorming belangrikt aan die Suid-Afrikaanse ekonomie?

- Dit help om die produksievermoë van 'n land te verhoog (ekonomiese groei). ✓✓
- Stel besighede in staat om tred te hou met die nuutste tegnologie✓✓
- Verhoog doeltreffendheid (produktiwiteit) van besighede. ✓✓
- Noodsaaklik vir werkskeppings aangesien besighede mense in diens neem om kapitaalgoedere te gebruik✓✓
- Masjiene verbeter standaardisering van produkte moontlik aangesien hulle presies dieselfde kwaliteit produkte kan produseer. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (4)

3.4 **Bespreek die produksie- en inkomstemetodes oor hoe dit gewoon is bruto binnelandse produk te bepaal.**

PRODUKSIE MENTHOD

- Produksie vind plaas in die primêre, sekondêre en tersiêre sektor. ✓✓
- Die waarde wat deur elke sektor tot finale stadium bygevoeg word, word saamgetel ✓✓
- Dit is hoekom hierdie metode waardetoegevoegde metode genoem word. ✓✓
- Slegs finale produkte word getel, indien intermediêre goedere bygevoeg kan word, sal die waarde van sommige produkte dubbel getel word. ✓✓
- Dubbeltelling is wanneer die waarde van 'n produk twee keer getel word ✓✓
bv as 'n inset en as 'n finale produk ✓ (bv. tel die waarde van meel vir die maak van brood en die waarde van die geproduseerde brood). ✓

INKOMSTE MENTHOD

- Wanneer ondernemings goedere en dienste produseer, gebruik hulle produksiefaktore. ✓✓
- Daarom is die hoeveelheid inkomste in die ekonomie gelyk aan BBP teen faktorkoste. ✓✓
- **Hierdie faktor koste is:**
 - ❖ Vergoeding van werknemers wat is lone en salarisse wat aan werkers betaal word, ✓✓
 - ❖ Netto bedryfsurplusse wat huur, rente op kapitaal en wins van entrepreneurs voor belasting is. ✓✓
 - ❖ Verbruik van vaste kapitaal wat depresiasiewaarde van vaste bates is. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).

(’n maksimum van 4 punte mag vir blote opnoem van feite/ voorbeelde toegeken word).

(4 x 2) (8)

3.5 **Evalueer die Suid-Afrikaanse regering se doeltreffendheid om te lewer sosio-ekonomiese dienste.**

Dienslewering is suksesvol (doeltreffend) omdat:

- Basiese onderwys (graad 0 -12) word gratis aan arm gemeenskappe verskaf. ✓✓
- Gratis basiese gesondheid is beskikbaar vir almal wat openbare gesondheidsdienste gebruik. ✓✓
- Verskeie toelaes word verskaf om die vlak van inkomste-ongelykheid en armoede te verminder. ✓✓
- Die regering verskaf gratis behuising vir arm huishoudings. ✓✓
- Baie landelike gebiede het toegang tot elektrisiteit ✓
- Sommige landelike gebiede is voorsien van gemeenskaplike krane of boorgate wat skoon water verskaf. ✓✓

Dienslewering is onsuksesvol (ondoeltreffend) omdat:

- Die gehalte van basiese onderwys is laag en verskaf aan skoolverlaters beperkte vaardighede. ✓✓
 - Die gesondheidsfasiliteite het geen toerusting en medisyne om doeltreffende dienste te lewer nie. ✓✓
 - Baie mense in stedelike gebiede woon in plakkershutte weens 'n gebrek aan behuising. ✓✓
 - Baie burgers ontvang geen behoorlike munisipale dienste soos vullisverwydering nie; daarom leef hulle in besoedelde omgewing. ✓✓
 - Paaie is in swak toestande met slaggate en is 'n oorsaak van baie paaie sterftes. ✓✓
 - Baie landelike gebiede het steeds nie toegang tot skoon water en sanitasie nie.
 - Daar is nog sommige landelike gebiede sonder elektrisiteit. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).
(’n maksimum van 2 punte mag vir blote opnoem van feite/
voorbeelde toegeken word).**

(8)
[40]

VRAAG 4: EKONOMIESE STREWES**40 PUNTE – 30 MINUTE**

4.1 Antwoord die volgende vrae

4.1.1 Gee enige TWEE elemente van lekkasies in 'n sirkelvormige vloei.

- Spaargeld✓
- Belasting✓
- Besteding aan invoere✓

(2 x 1) (2)

4.1.2 Hoe werk die onbillike markpraktyke deur staatsbesit Monopolieë Suid-Afrikaanse verbruikers negatief beïnvloed?

- Monopolieë in staatsbesit verminder keuses wat aan verbruikers beskikbaar is, aangesien daar net een produk vir hulle beskikbaar is. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).

(1 x 2) (2)

4.2 DATA RESPONS

4.2.1 Identifiseer, uit die gegewe spotprent, die rede vir gebrek aan sosiale en ekonomiese dienste?

Korrupsie.✓

(1)

4.2.2 Watter vlak van regering is verantwoordelik vir die beheer en die bestuur van munisipaliteite?

Plaaslike regering. ✓

(1)

4.2.3 Beskryf die term kortliksregering.

Die regering is 'n groep amptenare wat wette opstel en beleid ontwikkel oor hoe 'n ekonomie werk. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).

(2)

4.2.4 Verduidelik die impak van swak dienslewering op ekonomiese groei.

Swak dienslewering vertraag ekonomiese groei deur die beskikbaarheid van hulpbronne, swak infrastruktuur vir ekonomiese deelnemers, verminderde werkseleenthede, werkverliese, lae produktiwiteit en lae lewenstandaard te verminder. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).

(2)

4.2.5 Hoe beïnvloed korrupsie dienslewering?

- Korrupsie veroorsaak 'n verkwistende gebruik van regeringshulpbronne en verminder doeltreffendheid in dienslewering. ✓✓
- Dit is 'n oorsaak van misbruik van hulpbronne wat werkskepping verminder.
- Die regering is nie in staat om projekte te voltooi nie, wat die ontwikkeling van landelike gebiede raak en toegang tot skoon drinkwater, elektrisiteit en sanitasie beperk.
- **(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).** (2 x 2) (4)

4.3 DATA RESPONS

4.3.1 Identifiseer, uit die inligting hierbo, produkte wat bygedra het tot die meeste in Suid-Afrika se vervaardigingsbedryf.

- Kos en drinkgoed. ✓ (1)

4.3.2 Noem die ekonomiese sektor waarin vervaardiging kat isgeëgoriseer.

- Sekondêre sektor. ✓ (1)

4.3.3 Beskryf die term kortlikse *ekonomiese struktuur*.

- Ekonomiese struktuur verwys na die rangskikking van, en verwantskappe tussen die verskillende aktiwiteite in die primêre, sekondêre en tersiêre sektore. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (2)

4.3.4 Hoe sal 'n afname in vervaardigingacturing werkskepping beïnvloed?

- Fabriekes sal minder bestee aan die gebruik van produksiefaktore en duisende werkers sal hul jons verloor. ✓✓
- Daar sal 'n gebrek aan indiensopleiding wees en werkers sal geleenthede verloor om hul vaardighede vir beter betalende werk te verbeter. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (2)

4.3.5 Waarom is die primêre sektor belangrik in globale markte?

- Die primêre sektor dra by tot Suid-Afrika se uitvoere, insluitend 'n verskeidenheid minerale en landbouprodukte. ✓✓
- Hierdie uitvoer verdien geld uit die buiteland, wat die land se buitelandse reserwes verhoog. ✓✓
- Buitelandse valutareserwes is nodig om vir die land se invoere te betaal, en werksgeleenthede word in globale markte geskep. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (4)

4.4 Bespreek die nadele van Suid-Afrika se gemengde ekonomie.

- Sosio-ekonomiese probleme bestaan steeds omdat Suid-Afrika steeds nie in staat is om probleme soos werkloosheid en uiterste sakesiklusse op te los nie. ✓✓
- Werker word geëis, waardeur werkers baie lae lone verdien. ✓✓
- Staatsbesteding in die voorsiening van maatskaplike welsyn vir die armes is te hoog weens staatsafhanklikheid. ✓✓
- Openbare dienste soos toelaes, gratis skoolopleiding, gratis elektrisiteit vir die armes is duur vir die regering. ✓✓
- Dit kan lei tot 'n verhoging in belasting om staatsinkomste te verhoog. ✓✓
- Privaat sektor idees kan bots met regeringsidees omdat die regering dikwels daarna streef om gelyke verspreiding van ekonomiese aktiwiteite oor die land te bereik, maar besighede stel net daarin belang om te belê in gebiede waar hulle hoë wins kan maak. ✓✓
- Dit beteken dat die regering dikwels landelike gebiede wil ontwikkel, die private sektor stel belang om sake in stedelike gebiede te doen. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).

('n maksimum van 2 punte mag vir blote opnoem van feite/ voorbeelde toegeken word).

(2 x 4) (8)

4.5 Evalueer die bydrae van Suid-Afrikaanse besighede in die ekonomie.

Suid-Afrikaanse besighede het positief tot die ekonomie bygedra deur:

- meer te belê in arbeidsintensiewe projekte met die fokus op diensopleiding en vaardighedsontwikkeling van werkers. ✓✓
- herbelê hul winste in bruto kapitaalvormingsprogramme toerusting, gereedskap, vervoerbates en elektrisiteit. ✓✓
- hul sakebedrywighede uit te brei en in die nuutste tegnologie te belê om 'n opheffing van die kwaliteit van produksiefaktore wat vir produksie benodig word, te verseker. ✓✓
- om hul besighedsbedrywighede te diversifiseer deur 'n gedifferensieerde produkaanbieding binne of buite die reeks wat hulle produseer in te bring. ✓✓
- Suid-Afrikaanse besighede te ondersteun in terme van die verkryging van grondstowwe en die verhoging van die markaandeel vir Suid-Afrikaans vervaardigde goedere en dienste plaaslik en in die buiteland. ✓✓
- verseker die bestaan van gesonde besighedsbeginsels vir 'n langtermyn betrokkenheid by die ekonomie wat lei tot 'n positiewe ekonomiese groeikoers. ✓✓
- die gebruik van lenings om in kapitaalgoedere soos masjinerie te belê, om massaproduksie teen 'n laer koste te verseker en sodoende hul mededingendheid te verbeter. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).

('n maksimum van 2 punte mag vir blote opnoem van feite/ voorbeelde toegeken word)

(8)

[40]

TOTAAL AFDELING B: 80

AFDELING C**VRAAG 5: EKONOMIESE STREWES 40 PUNTE – 30 MINUTE**

- **Bespreek entrepreneurskap as 'n produksiefaktor in detail. (26 punte)**
- **Hoe kan die gemeenskap deelneem aan plaaslike ekonomiese beplanning in Suid-Afrika? (10 punte)**

INLEIDING

Entrepreneur is 'n individuele persoon wat die ambisie en vermoë het om 'n suksesvolle besigheid te open. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord) (Maks 2)

HOOF GEDEELTE**KENMERKE VAN ENTREPRENEURSKAP****Entrepreneurs het goeie besluitnemingsvaardighede: ✓**

- Hulle neem besluite oor wat om te produseer en hoeveel om te produseer en vir wie om te produseer. ✓✓
- Dit beteken dat hulle hul mark moet ontleed om te verseker dat die produk wat geproduseer word, is wat die verbruiker wil hê. ✓✓

Entrepreneur is 'n organiseerder ✓

- Hulle organiseer en koördineer die drie ander produksiefaktore om te verseker dat doeltreffende produksie plaasvind. ✓✓

Dryfkrag agter produksie ✓

- Hulle neem inisiatief om nuwe idees te ontgin wat die produkte kan verbeter of nuwes kan skep. ✓✓

Hulle is risikonemers: ✓

- Hulle neem risiko deur hul geld in 'n besigheid te belê sonder om te waarborg dat dit suksesvol sal wees. ✓✓
- Hulle het die vermoë om onsekerheid en stres te hanteer wat gepaard gaan met die neem van risiko's. ✓✓

EKONOMIESE BELANG VAN ENTREPRENEUR**Maak seker dat produksie plaasvind ✓**

- Deur alle ander produksiefaktore te kombineer, verseker hulle dat goedere wat gebruik word om menslike behoeftes en behoeftes te bevredig, geproduseer word. ✓✓

Skep werk ✓

- Groot en klein besighede skep werk vir arbeid, wat 'n belangrike produksiefaktor is. ✓✓
- Baie klein ondernemings neem dikwels slegs die eienaar in diens, daarom kan entrepreneurskap 'n bron van selfwerkzaamheid wees. ✓✓

- Dit neem die afhanklikheid van iemand weg om werk te skep. ✓✓

Hulle verseker dat produktiwiteit bereik word ✓

- Entrepreneurs verseker dat produksiefaktore doeltreffend gebruik word in die vervaardiging van goedere en dienste. ✓✓
- As hulle nie doeltreffendheid verseker nie, sal hulle verliese ly. ✓✓
- Doeltreffendheid in produksie kan lei tot ekonomiese groei. ✓✓

Hulle dra by tot kapitaalvorming ✓

- Entrepreneurs maak dikwels wins, waarvan hulle dikwels spaar. ✓✓
- Hierdie besparing word beskikbaar gestel in die vorm van lenings aan maatskappye vir die aankoop van kapitaalgoedere. ✓✓

VERGOEDING VIR ENTREPRENEURSKAP

- Entrepreneurs se betaling vir hul deelname aan die produksieproses word wins genoem. ✓✓
- Die bedrag geld wat 'n entrepreneur ontvang, kan deur die volgende faktore beïnvloed word:
- **Die tipe besigheid:** ✓ 'n besigheid wat noodsaaklikhede soos voedsel beïnvloed, word dikwels nie deur ekonomiese veranderinge geraak nie, so wins wat gemaak word, kan hoog wees. ✓✓ Die vraag na luukse goedere word dikwels uitgestel wanneer ekonomiese situasie ongunstig is, dus kan dit die verkope en wins wat gemaak word, beïnvloed. ✓✓
- **Die vlak van kompetisie** ✓: hoe hoër die aantal produsente van dieselfde produk hoe hoër is die mededinging. ✓✓
 - Dit kan sommige entrepreneurs negatief beïnvloed deur hul wins te verminder. ✓✓
- **Regeringsingryping:** ✓✓ vasstelling van minimum lone kan die wins van entrepreneurs verminder aangesien dit hoër is as markprys. ✓✓ (Maks 26)
('n maksimum van 8 punte toe vir opskrifte/subopskrifte en voorbeelde).

ADDISIONELE DEEL

- Die inwoners van 'n bepaalde gemeenskap kan op die volgende maniere deelneem aan plaaslike ekonomiese beplanning en aktiwiteite:
 - ❖ **Munisipale/plaaslike regering verkiesing:** ✓ beplanning en implementering van ekonomiese aktiwiteite word gedoen deur dorpsrade wat deur die inwoners verkies word. ✓✓
 - ❖ Gemeenskapslede oefen hul reg uit om die persone te kies wat die raad vorm. ✓✓
 - ❖ **Gemeenskapsforums:** ✓ openbare vergadering waardeur staatsamptenare en gemeenskapslede na mense se bekommernisse en idees rakende plaaslike ontwikkeling luister. ✓✓
 - ❖ **Die gebruik van die media:** ✓✓ burgers kan verskeie media gebruik by koerante, radio, sosiale media ens. ✓ om hul menings aan die regering bekend te maak. ✓✓

- ❖ **Petisies en wettige demonstrasie:** ✓burgers kan wettige vreedsame optog organiseer om hul ongelukkigheid te demonstreer en om 'n petisie (versoek) van hul bekommernisse aan die regering te oorhandig. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord).
(’n maksimum van 2 punte toe vir blote lys van feite of voorbeelde).(Maks10)

SLOT

- Dit is belangrik vir die regering om aansporings te verskaf om entrepreneursontwikkeling en innovasie in die ekonomie aan te moedig. Dit sal ekonomiese produktiwiteit verbeter en groei. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte en relevante gevolgtrekking). (Maks 2)

[40]

VRAAG 6

- **Bespreek in detail Suid-Afrika se infrastruktuur en sy ekonomie belangrikheid.** (26 punte)
- **Evalueer die sukses van internetgebruik as 'n vorm van kommunikasie in Suid-Afrika.** (10 punte)

INLEIDING

- Infrastruktuur is die basiese fasiliteite wat nodig is om die ekonomie en die land te bestuur soos energie, paaie, vervoer en kommunikasie.✓✓ (Maks 2)
- **(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)**

HOOF GEDEELTE**1 KOMMUNIKASIE-INFRASTRUKTUUR✓**

- Kommunikasie is 'n beweging van inligting deur verskeie maniere soos selfone, telefone, posdienste, faks, internet, koerante, radio, televisie, sosiale media ens.✓✓
- Suid-Afrika het 'n doeltreffende kommunikasiestelsel.✓✓
- Posdienste word hoofsaaklik verskaf deur die Suid-Afrikaanse Poskantoor Bpk., wat die maatskappy is wat deur die regering besit word.✓✓
- Daar is verskeie koeriermaatskappye in privaat besit in die land.✓✓
- Die mediasektor bestaan uit koerante, tydskrifte, televisie- en radiostasies.✓✓
- Die staatsbeheerde SAUK verskaf televisiedienste deur jaarlikse betaling van TV-lisensiegeld.✓✓
- eTV verskaf 'n gratis televisiediens terwyl die DSTV 'n subskripsie televisiedienste via satelliet verskaf.✓✓
- Nasionale en gemeenskapsradiostasies verskaf dienste aan die mense van Suid-Afrika.✓✓
- Vastelyntelefoondienste word hoofsaaklik deur TELKOM verskaf wat 'n monopolie was tot 2006 toe die tweede maatskappy NEOTEL 'n lisensie gekry het om te bedryf.✓✓
- Neotel is egter klein en sy dienste is slegs in min provinsies beskikbaar.✓✓
- Selfonedienste is een van die vinnigste groeiende kommunikasiedienste in Suid-Afrika.✓✓
- Die vier hoofdiensverskaffers is Vodacom, MTN, Cell C en Telkom 8ta.
- Internet: die gebruik van internet het geleidelik in stedelike gebiede gegroei, maar die landelike gebiede het steeds 'n gebrek. Baie mense kry toegang tot die internet via hul selfone.✓✓

2 VERVOERINFRASTRUKTUUR✓

- Suid-Afrika het 'n relatief ontwikkelde vervoerinfrastruktuur.✓✓
- Die vervoerstelsel bestaan uit 'n aantal netwerke wat is: padnetwerk, spoornetwerk, lugweë en hawens (hawens)✓✓
- **Padnetwerk:** Suid-Afrika padinstandhouding is die verantwoordelikheid van die Suid-Afrikaanse Nasionale Padagentskap Beperk (SANRAL) en die nege provinsies.✓✓

- SANRAL onderhou nasionale paaie (bv. N1, N4) terwyl provinsies en munisipaliteite hul paaie bou en onderhou.✓✓
- Nasionale paaie is dikwels tolpaaie, wat beteken motoriste moet 'n sekere fooi betaal om die pad te gebruik.✓✓
- Privaatmotors is die mees algemene tipe vervoer in Suid-Afrika.✓✓
- Minibustaxi's is groot verskaffers van pendeldiens aan baie mense na en van verskeie bestemmings.✓✓
- **Spoornetwerk:** is die verantwoordelikheid van die staatsbeheerde Transnet Freight Rail (Spoornet).✓✓
- Baie swaar goedere word per spoor vervoer.✓✓
- Passasierspoordienste word ook deur Metrorail in sommige provinsies, bv. Gauteng, verskaf.✓✓
- Die meerderheid passasiers wat Metrorail-dienste gebruik, is in die lae-inkomstegroep.✓✓
- Die Gautrein is 'n 80 km-snelspoornetwerk wat Johannesburg, Pretoria en die OR Tambo-lughawe verbind.✓✓
- Die meerderheid van die passasiers wat Gautrein gebruik, is in die middelinkomstegroep.✓✓
- **Lugweë:** Lughawens in Suid-Afrika word deur die Lughawemaatskappy Suid-Afrika bestuur.✓✓
- South African Airways, wat 'n staatsonderneming is, lewer nasionale en internasionale dienste.✓✓
- SA Express en mango is die filiale (afdelings) van die SAL wat nasionale dienste lewer.✓✓
- Ander lugrederye betaal lughawebelasting om lughawens in Suid-Afrika te gebruik.✓✓
- **Hawens (hawens)** word verdeel in vissers- en kommersiële hawens (hawens).✓✓
- Suid-Afrika het agt hawens wat Richardsbaai, Durban, Oos-Londen, Mosselbaai, Kaapstad, Port Elizabeth, Oos-Londen en Saldanha is.✓✓
- Die grootste en besigste kommersiële hawe is die Durban-hawe.✓✓
- Die meerderheid van Suid-Afrika se uitvoer word via die see vervoer.✓✓

3 ENERGIE-INFRASTRUKTUUR

- Die beskikbaarheid van betroubare energie is belangrik vir die groei van 'n ekonomie.✓✓
- In Suid-Afrika is die bronne van energie:
 - ❖ Elektrisiteit van steenkool (+90%), Kernenergie (7%), sonkrag en wind (2%).✓✓
 - ❖ Vloeibare brandstof soos diesel, petro, paraffien✓
 - ❖ Gas✓
- **Elektrisiteit:** Eskom is die hoofverskaffer van elektrisiteit in Suid-Afrika, en dit voer ook uit na die naderende lande.✓✓
- Eskom produseer elektrisiteit hoofsaaklik uit steenkool, in 'n mindere mate uit kernkrag en water.✓✓
- Eskom het egter die afgelope paar jaar bedryfsprobleme gehad wat dikwels lei tot kragtoevoeronderbrekings (beurtkrag).✓✓

- Kernenergie word in Koeberg Kernkragaanleg in die Wes-Kaap provinsie geproduseer.✓✓
 - Water en son is hernubare bronne van energie aangesien dit gebruik word om elektriese krag te produseer.✓✓
 - Brandhout is 'n hernubare bron van energie wat hoofsaaklik in die landelike gebiede gebruik word.✓✓
 - **Vloeibare (sintetiese) brandstof:** ru-olie word ingevoer en geraffineer tot petrol, diesel, paraffien en lugvaartbrandstof.✓✓
 - Sasol vervaardig ook sintetiese brandstof uit steenkool.✓✓
 - **Gas:** dit word aan die kus van Mosselbaai in die Wes-Kaapprovinsie vervaardig.✓✓
 - Suid-Afrika produseer een van die wêreld se grootste kommersiële gas-tot-vloeistof-aanlegte.✓✓ (Maks 26)
- (Ken 'n maksimum van 8 punte toe vir opskrifte/subopskrifte en voorbeelde).**

ADDISIONELE DEEL

Suid-Afrikaners was suksesvol met toegang tot en gebruik van internet omdat:

- Suid-Afrika se digitale (internetgebruik) bevolking het die afgelope dekade aansienlik gegroei.✓✓
- Byna 44 miljoen mense is aan die internet gekoppel, teenoor 25 miljoen in 2013.✓✓
- Die meerderheid van die Suid-Afrikaanse bevolking, spesifiek 78,7%, het in 2022 mobiele toestelle gebruik om toegang tot die internet te kry.✓✓
- Hierdie gedeelte sal na verwagting teen 2027 tot meer as 90% toeneem.✓✓
- Die land se gewildste sosialemediaplatform is Meta se kitsboodskaptoepassing, WhatsApp.✓✓
- Facebook en Instagram is tweede en derde onder Suid-Afrikaanse internetgebruikers.✓✓
- Mense tussen die ouderdomme van 25 tot 34 jaar maak die grootste aandeel internetgebruikers in die land.✓✓

Suid-Afrikaners was NIE suksesvol met toegang tot en gebruik van internet nie, want:

- Sowat 28% van die bevolking het nie toegang tot die internet nie.✓✓
- Mobiele internetverbindingspoed het met 1,69 Mbps (13%) afgeneem.✓✓
- Die armste mense in die land moet heelnag wakker bly om toegang tot goedkoper internettariewe te kry omdat hulle nie dagbreëbandpryse kan bekostig nie.✓✓
- Die meerderheid van die bevolking is verplig om internetpakkette te gebruik wat hulle slegs in die nag toelaat om aanlyn te gaan.✓✓
- Skoolkinders en werkers uit lae-inkomste huishoudings word aangemoedig om laat te bly, wat 'n negatiewe impak op hul gesondheid en algemene welstand kan hê.✓✓
- Uitrollende verduistering (beurkrag) het internetspoed en algemene toegang aansienlik verminder.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (Maks 10)
(Ken 'n maksimum van 4 punte toe vir blote lys van feite of voorbeelde).

AFSLUITING

- Die Suid-Afrikaanse regering kan verseker dat mense wat in landelike gebiede woon sonder mobiele of vaste netwerk dekking internettoegang kan kry deur 'n satelliet breëband verskaffer. Dit sal die algehele internettoegang in die land verbeter. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord). (Maks 2) **[40]**

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150